

แนวทางการจัด
กิจกรรมสิ่งแวดล้อม
สำหรับระดับ
ประถม-มัธยมต้น

40 กิจกรรม กับ สิ่งแวดล้อม ศึกษา

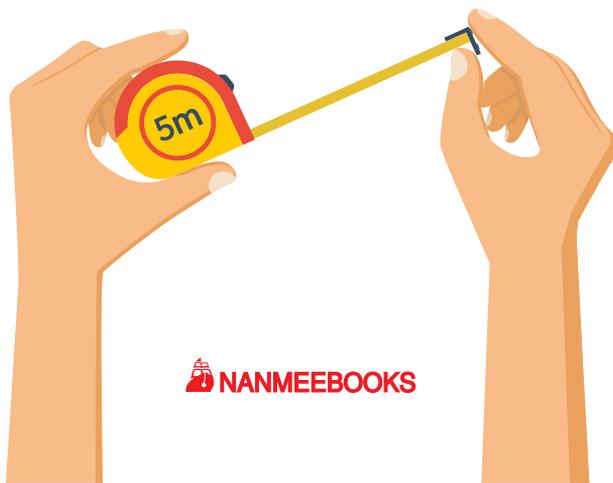
กิจกรรมสุดสร้างสรรค์ที่นำไปบูรณาการ
กับการเรียนการสอนในวิชาต่างๆ ได้

40 กิจกรรม กับ สิ่งแวดล้อม ศึกษา

ดร.ลัดดาวัลย์ กัณหสุวรรณ เขียน

40 กิจกรรมกับสิ่งแวดล้อมศึกษา

ดร.ลัดดาวัลย์ กัณห์สุวรรณ เขียน
วรรณิ ศรีวรารักษ์ ภาพประกอบ

พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2561

ราคา 185 บาท

© ลิขสิทธิ์ 2561: ลัดดาวัลย์ กัณห์สุวรรณ
สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ลัดดาวัลย์ กัณห์สุวรรณ.

40 กิจกรรมกับสิ่งแวดล้อมศึกษา. -- กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์, 2561.

176 หน้า.

1. สิ่งแวดล้อมศึกษา. I. ชื่อเรื่อง.

333.707

ISBN 978-616-04-4201-0

กรรมการผู้จัดการ คิม จงสถิตย์วัฒนา • ผู้จัดการสำนักพิมพ์ สุชาดา งามวัฒนจินดา • บรรณาธิการบริหาร อัญมณี ทองเลิศ
• หัวหน้าพิสูจน์อักษร ดวงพร วิทยุธรรมรัตน์ • ผู้จัดการกองศิลปกรรม กฤษดา เสง์สงค์ • ผู้ช่วยผู้จัดการกองศิลปกรรม สุนันท์ เพชรวาว
• กราฟิก จิตติมา ศรีตันทิพย์ • หัวหน้าประสานงานการผลิต จรัสศรี พรหมเทพ • ประสานงานการผลิต พรระพร แก่นประกอบ
พรทิพย์ ทองบุตร

เพลทที่ คลาลิสแกน โทร. 0-2291-7575 พิมพ์ที่ ส.พิจิตรการพิมพ์ โทร. 0-2910-2900

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

 NANMEEBOOKS

บริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด

เลขที่ 11 ซอยสุขุมวิท 31 (สวัสดี) ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

โทร. 0-2670-9800, 0-2662-3000 โทรสาร 0-2662-0919

e-mail: editorial@nanmeebooks.com • www.nanmeebooks.com • www.facebook.com/nanmeebooksfan

กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ผลิตมาจากไม้ในป่าปลูก โดยไม่ทำลายป่าไม้ธรรมชาติ
และใช้หมึกธรรมชาติจากน้ำมันถั่วเหลือง จึงปลอดภัยต่อมนุษย์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

หากหนังสือเล่มนี้ผลิตไม่ได้มาตรฐาน สำนักพิมพ์ยินดีรับผิดชอบเปลี่ยนเล่มใหม่ให้ โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น
โปรดส่งไปเปลี่ยนตามที่อยู่บริษัท หรือติดต่อ Nanmeebooks Call Center โทร. 0-2662-3000 กด 1

คำนำสำนักพิมพ์

สิ่งแวดล้อมรอบตัวมีความสำคัญต่อคนเรามาก แต่การกระทำบางอย่างของคนเราก็ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้คนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมศึกษา

สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาประชาชนให้มีสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ ทักษะคิด แรงจูงใจ ยอมรับ และมีทักษะทำงานส่วนตัวและร่วมกับผู้อื่นในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน และป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นใหม่ เพื่อให้สิ่งแวดล้อมคงอยู่อย่างสมบูรณ์และยั่งยืน

ดังนั้น สิ่งแวดล้อมศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมอย่างยั่งยืน **40 กิจกรรมกับสิ่งแวดล้อมศึกษา** เป็นคู่มือสำหรับครูหรือผู้สอนที่รวบรวมกิจกรรมและเกมพัฒนาผู้เรียนตามกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เน้นการบูรณาการ โดยแบ่งเป็นกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในบริเวณศึกษาธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ใหญ่ กองใบไม้ร่วง ขอนไม้ผุ และสระน้ำ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนด้วย

กิจกรรมทั้งหมดที่รวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนใช้ทั้งประสบการณ์และการทดลองปฏิบัติจริงเพื่อให้ได้กิจกรรมที่สอดคล้องตามกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา และเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนต้น นานมีบุ๊คส์หวังเป็นอย่างยิ่งว่า **40 กิจกรรมกับสิ่งแวดล้อมศึกษา** จะเป็นส่วนเล็กๆ ส่วนหนึ่ง ที่สร้างเยาวชนที่มีจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคต

นานมีบุ๊คส์

คำนำผู้เขียน

ความสำเร็จของการสอนสิ่งแวดล้อมประเมินได้จากพฤติกรรมของผู้เรียนที่มีการแสดงออกในความรับผิดชอบ ห่วงใย และใส่ใจสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นหลังจากที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ไปแล้ว ผู้เขียนมีความมุ่งมั่นและต้องการที่จะช่วยผู้ที่ทำหน้าที่สอนสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ให้สามารถสอนได้ประสบผลสำเร็จ และสอนอย่างมีความสุข จึงได้รวบรวมความรู้และประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาที่สั่งสมมาตลอดระยะเวลากว่า 30 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 จนถึงปัจจุบัน มาเรียบเรียงเป็นหนังสือเล่มนี้ เพื่อที่จะถ่ายทอดให้ครูผู้สอน และผู้ที่ทำหน้าที่ฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชนได้ศึกษาแนวคิดและแนวทางในการจัดกิจกรรมเรียนรู้สิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง

กิจกรรมที่นำเสนอแบ่งเป็น 4 บริเวณซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ได้แก่ ต้นไม้ใหญ่ กองใบไม้ร่วง ขอนไม้ผุ และสระน้ำ อีกทั้งยังมีกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนด้วย ลักษณะของกิจกรรมจะหลากหลาย ใช้กลยุทธ์ของการเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง การเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงกระบวนการคิดเชิงระบบ

ผู้เขียนขอขอบคุณและระลึกถึง Dr.Joan Webb ผู้เชี่ยวชาญสิ่งแวดล้อมศึกษาของรัฐนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย ที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาให้ผู้เขียนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ.2523-2555 ส่งผลให้ผู้เขียนเขียนหนังสือที่มีคุณค่าเล่มนี้ได้สำเร็จ ขอขอบคุณลูกศิษย์ ระดับปริญญาโท สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ได้ทดลองกิจกรรมทั้งหมดให้

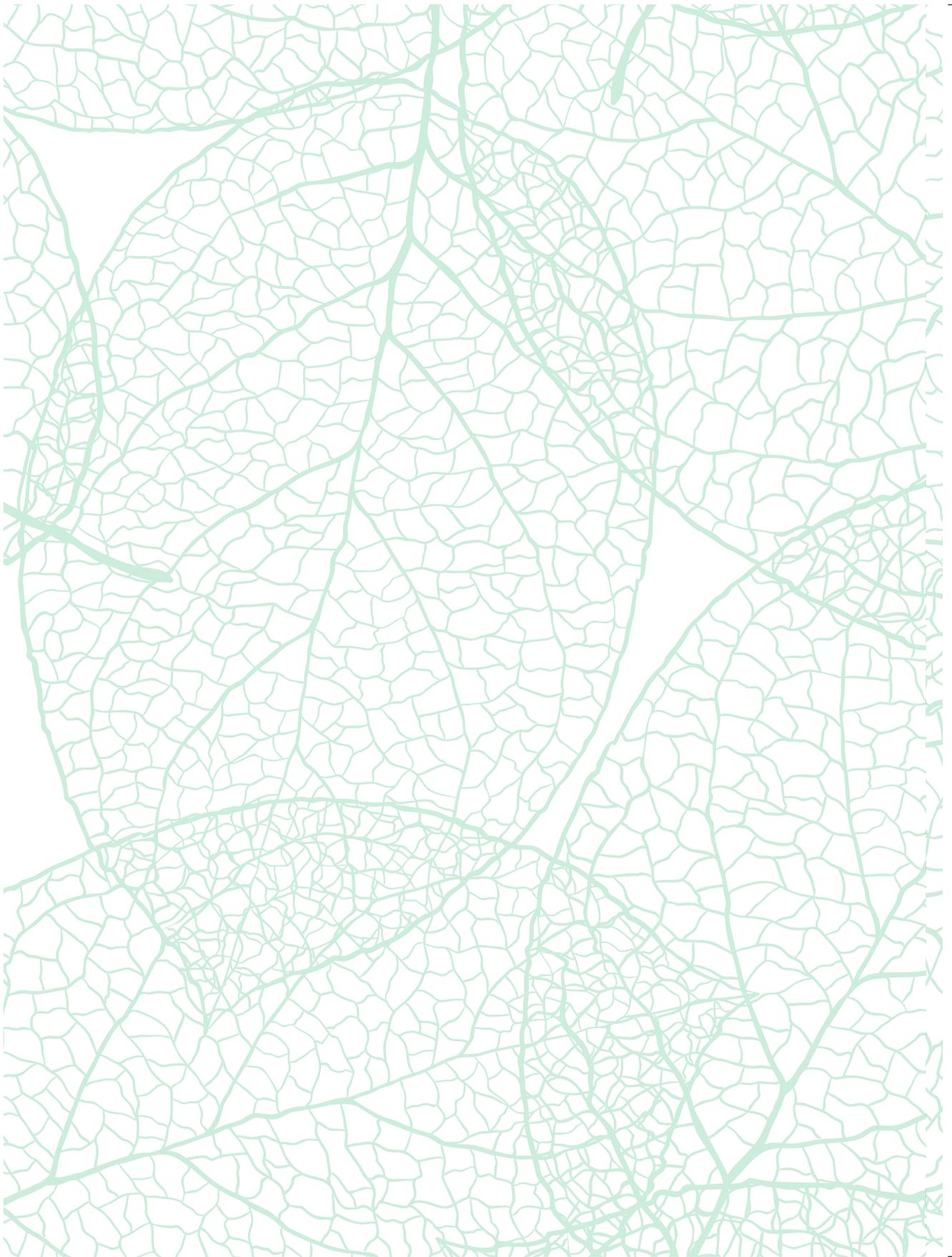
ขอขอบคุณ คุณสุวดี และคุณคิม จงสถิตย์วัฒนา ที่ให้กำลังใจ และให้โอกาสผู้เขียนในการพัฒนาหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณบุคลากรของบริษัท นานมีบุ๊คส์ จำกัด ผู้ที่มีส่วนช่วยให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จได้

ท้ายที่สุดขอขอบคุณครูผู้สอนที่สนใจและนำกิจกรรมในหนังสือเล่มนี้ไปพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้และเข้าถึงสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง

ลัดดาวัลย์ กัณหาสุวรรณ

สารบัญ

ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับครู.....	7
บทที่ 1 แนวคิดสิ่งแวดล้อมศึกษาและการศึกษาเพื่อความยั่งยืน.....	8
บทที่ 2 เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และหลักการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา.....	13
บทที่ 3 กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาและการจัดกิจกรรม.....	17
กิจกรรมสิ่งแวดล้อมในบริเวณศึกษาต่าง ๆ.....	35
กิจกรรมสิ่งแวดล้อมบริเวณต้นไม้ใหญ่.....	38
กิจกรรมสิ่งแวดล้อมบริเวณทอใบไม้ร่วง.....	79
กิจกรรมสิ่งแวดล้อมบริเวณขอนไม้ผุ.....	93
กิจกรรมสิ่งแวดล้อมบริเวณสระน้ำ.....	100
กิจกรรมสิ่งแวดล้อมบริเวณโรงเรียน.....	118
กิจกรรมสิ่งแวดล้อมในรูปแบบเกม.....	144
เอกสารอ้างอิง.....	175
รู้จักผู้เขียน.....	176

1

ความรู้เกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมศึกษา สำหรับครู

“สิ่งแวดล้อมศึกษาคือกระบวนการที่มุ่งสร้างให้ประชากรโลกมีความสำนึกและห่วงใยในปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง มีความรู้ เจตคติ ทักษะ ความตั้งใจจริง และความมุ่งมั่นที่จะหาทางแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่และป้องกันปัญหาใหม่ ทั้งด้วยตนเองและด้วยความร่วมมือกับผู้อื่น”

แนวคิดสิ่งแวดล้อมศึกษา และการศึกษาเพื่อความยั่งยืน

ทำไมจึงต้องมีสิ่งแวดล้อมศึกษา

ประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าในปี ค.ศ. 2030 โลกจะมีประชากรประมาณ 8,500 ล้านคน และในปี ค.ศ. 2100 จะเพิ่มเป็น 11,200 ล้านคน สำหรับประเทศไทย ปัจจุบันมีประชากรกว่า 65 ล้านคน

เมื่อประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ละประเทศจึงต้องหาวิธีการให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัย มีกินมีใช้ รวมถึงมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงพยายามคิดค้นเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้พัฒนาประเทศ มีการขยายเขตเมืองและอุตสาหกรรม เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาหลายอย่าง เช่น ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอและเสื่อมโทรม เกิดมลพิษ ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะปัญหาโลกร้อนและสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์

ปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ และวิธีแก้ไขปัญหานี้ที่นำมาใช้คือการออกกฎหมายควบคุมและบังคับใช้ ซึ่งทั่วโลกได้พยายามปฏิบัติตาม แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จ

เพราะการใช้กฎหมายเป็นเพียงการแก้ไขปัญหที่ปลายเหตุเท่านั้น
ดังนั้นจึงต้องหาทางป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาลุกลามไปมากกว่านี้ โดยมอง
ให้ลึกลงไปถึงสาเหตุและผู้ก่อปัญหา

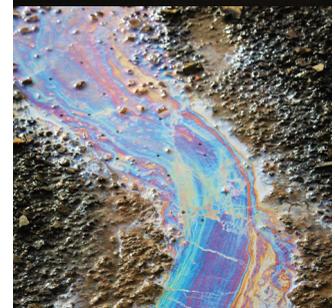
เราพบว่าผู้ก่อปัญหาก็คือคนนั่นเอง ซึ่งอาจเกิดจากความรู้อัน
ไม่ถึงการณ์ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรืออาจเจตนาทำเพื่อ
แสวงหาผลประโยชน์โดยขาดความตระหนัก ขาดคุณธรรมและจริยธรรม
ดังนั้นการให้ความรู้ด้านการศึกษากับประชาชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำ
และควรทำอย่างมีระบบแบบแผน

แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา และการศึกษาเพื่อความยั่งยืน

แนวคิดในการให้การศึกษาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหสิ่งแวดล้อม
โดยเฉพาะคำว่า **สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental Education)**
มีความเป็นมาที่น่าสนใจ โดยแนวคิดทั้งหมดเกิดจากการนำผลการ
ประชุมระหว่างชาติแต่ละครั้งมาพัฒนาและดำเนินการจนได้ความหมาย
ของสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักการและกระบวนการของสิ่งแวดล้อมศึกษา
ที่เป็นหลักสากลซึ่งหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยได้นำมาใช้
เป็นหลักปฏิบัติ

ที่มาของสิ่งแวดล้อมศึกษาและการศึกษาเพื่อความยั่งยืน

จุดเริ่มต้นของสิ่งแวดล้อมศึกษาเกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1970 จากการ
ประชุมระหว่างประเทศที่จัดโดยองค์การระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์
ธรรมชาติ (International Union for Conservation of Nature and
Natural Resources หรือ IUCN) ปัจจุบันคือ The World Conservation
Union และการประชุมอีกหลายครั้งดังนี้

ค.ศ.	สถานที่จัด	ใจความสำคัญ
1970	รัฐเนวาดา สหรัฐอเมริกา	กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมศึกษาและความหมายเป็นครั้งแรก
1972	กรุงสต็อกโฮล์ม สวีเดน	ความสำคัญของการให้การศึกษาและฝึกอบรมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะช่วยให้ความสำเร็จของนโยบายสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นและยั่งยืน
1975	เมืองเบลเกรด ยูโกสลาเวีย (ปัจจุบันอยู่ในเซอร์เบีย)	สรุปแนวคิดเรื่องวัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษา และแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ตกลงร่วมกันในระดับโลก และเกิดกฎบัตรเบลเกรด
1977	เมืองทบิลีซี สหภาพโซเวียต (ปัจจุบันคือเมืองหลวงของจอร์เจีย)	ความสำคัญด้านการศึกษาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยสรุปความหมายของวัตถุประสงค์และหลักการสิ่งแวดล้อมศึกษาอีกครั้ง

ต่อมาได้มีการกล่าวถึงคำว่า **การศึกษาเพื่อความยั่งยืน (Education for Sustainability)** ซึ่งเกิดขึ้นจากการประชุมระดับโลกดังต่อไปนี้

ค.ศ.	จัดโดย	ใจความสำคัญ
1992	สหประชาชาติ ที่เมืองริโอเดจาเนโร ประเทศบราซิล	นำไปสู่คำว่า "ความยั่งยืน" และสนใจเรื่องการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
1997	UNESCO ที่ประเทศกรีซ	การศึกษาเพื่อความยั่งยืน
2002	สหประชาชาติ ที่เมืองโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้	<ol style="list-style-type: none"> เน้นเรื่องการศึกษาและการบูรณาการ การพัฒนาอย่างยั่งยืนเข้าไปในระบบการศึกษาทุกระดับ เน้นความสำคัญของแผนปฏิบัติการ 21 เพื่อเป็นแม่บทของโลกในการดำเนินงาน กำหนดให้ ค.ศ. 2005-2014 เป็นทศวรรษแห่งการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับประชาชนทั้งในและนอกระบบการศึกษารวมถึงการศึกษาตามอัธยาศัย

ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา

ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่นำมาเสนอในที่นี้กำหนดขึ้นจากการประชุมระหว่างชาติที่รัฐเนวาดา ซึ่งจัดโดย IUCN และเมืองทปิลิชิ ซึ่งจัดโดย UNESCO ดังนี้

IUCN	UNESCO
<p>กระบวนการที่ทำให้ประชาชนรู้คุณค่าและเข้าใจแนวคิดหลักของสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาให้เกิดทักษะและเจตคติที่นำไปสู่ความเข้าใจและซาบซึ้งในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวัฒนธรรมและสิ่งที่อยู่รอบตัว ทั้งทางด้านชีวภาพและกายภาพ นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมศึกษายังช่วยในการตัดสินใจและสร้างมาตรฐานของพฤติกรรมในการแสดงออกต่อประเด็นปัญหาของคุณภาพสิ่งแวดล้อม</p>	<p>กระบวนการที่มุ่งพัฒนาประชากรโลกให้มีความตระหนักและห่วงใยต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ให้มีความรู้ มีเจตคติที่ดี กระตุ้นให้ประชาชนมีพันธะสัญญา และเกิดทักษะในการทำงานเป็นรายบุคคลและร่วมกันทำ ทั้งรายบุคคลและส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นใหม่</p>

ความหมายของการศึกษาเพื่อความยั่งยืน

การศึกษาที่มุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้เพื่อรักษาและปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในยุคปัจจุบันจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานในอนาคต สิ่งสำคัญของการศึกษาเพื่อความยั่งยืน ก็คือต้องไม่มองประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมแต่เพียงด้านวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่จะต้องมองถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองด้วย การประหยัดทรัพยากรธรรมชาติและ การศึกษาเพื่อความยั่งยืนจะให้ความสำคัญกับคำว่า “อนาคต” และเน้นว่าต้องเป็นการศึกษาที่ก่อให้เกิดสังคมที่ยั่งยืน เพื่อที่ประชาชนจะมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี

ความหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษา ผนวกกับการศึกษาเพื่อความยั่งยืน

ในมุมมองของผู้เขียน สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นกระบวนการให้การศึกษาคือสิ่งที่จะทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาของสิ่งแวดล้อม รวมถึงให้มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาและป้องกันมิให้เกิดปัญหาขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพื่อพัฒนาให้เกิดสังคมที่ยั่งยืน และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลานในอนาคต

คุณค่าของสิ่งแวดล้อมศึกษา

ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทวีความรุนแรงมากขึ้น และผู้สร้างปัญหาก็คือมนุษย์นั่นเอง เราต้องยอมรับว่าความพยายามในการยับยั้งพฤติกรรมของคนที่ทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยการใช้กฎหมายนั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นจึงควรให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนมากขึ้น โดยใช้เทคนิควิธีการที่น่าสนใจและมีประสิทธิภาพ

นักการศึกษาควรให้ความสนใจและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมศึกษาให้มากขึ้น และต้องตระหนักว่า สิ่งแวดล้อมศึกษาจะสามารถพัฒนาประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและการทำงานของโลกใบนี้ รวมถึงช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ จากที่เคยปฏิบัติต่อโลกด้วยความคิดว่า “โลกนี้เป็นของเรา” ให้กลับมาปฏิบัติต่อโลกในฐานะที่เราเป็นของโลก โดยทำหน้าที่ดูแลโลก เลิกกอบโกยผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แล้วหันมาเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบแทน รู้จักคุณค่าและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ท้ายที่สุดให้ตระหนักว่าสิ่งแวดล้อมศึกษาสามารถทำให้ประชาชนหันมาให้ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของโลก ซึ่งจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของมนุษยชาติ

เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และ หลักการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา

“มุมมองของสิ่งแวดล้อมศึกษาในปัจจุบัน”

แต่ก่อนสิ่งแวดล้อมศึกษามุ่งพัฒนาประชากรโลกให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ มีทักษะการแก้ปัญหา และการตัดสินใจ อันนำไปสู่การพัฒนาเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและปฏิบัติกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ในปี ค.ศ. 1990 สิ่งแวดล้อมศึกษาขยายมุมมองของสิ่งแวดล้อมเป็น 4 ระบบซึ่งสัมพันธ์กัน ได้แก่ ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม และระบบการเมือง ด้วยเหตุนี้ ต่อมาจึงมีการปรับแนวคิดของสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยไม่เพียงแต่มุ่งเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศเท่านั้น แต่ต้องเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองด้วย เพราะล้วนมีความสัมพันธ์กันที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม

เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษา

เป้าหมายของสิ่งแวดล้อมศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาเพื่อความยั่งยืนมี 2 ประการคือ **เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม และเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น** ซึ่งเป้าหมายทั้ง 2 ประการ ก็คือการศึกษาที่ช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษาถูกกำหนดขึ้นเป็นครั้งแรกในการประชุมระหว่างประเทศที่เมืองเบลเกรด เมื่อปี ค.ศ. 1975 ต่อมาได้กำหนดขึ้นอีกครั้งในการประชุมที่เมืองทบิลิซิ เมื่อปี ค.ศ. 1977 ซึ่งวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นทั้ง 2 ครั้งนั้นคล้ายคลึงกัน โดยเน้นความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ การมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้จึงรวมวัตถุประสงค์ทั้งหมดเข้าด้วยกันดังนี้ เพื่อให้วัตถุประสงค์ของสิ่งแวดล้อมศึกษาครอบคลุมถึงการศึกษาศึกษาเพื่อความยั่งยืนด้วย

ความตระหนัก (Awareness)	เพื่อช่วยให้กลุ่มสังคมต่างๆ และแต่ละบุคคลมีความตระหนักและมีความรู้สึกที่ไวต่อสิ่งแวดล้อมและปัญหาที่เกี่ยวข้องทั้งหมด
ความรู้และความเข้าใจ (Knowledge and Understanding)	เพื่อช่วยให้กลุ่มสังคมต่างๆ และแต่ละบุคคลได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายในสิ่งแวดล้อม และให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและปัญหาที่เกี่ยวข้อง
ทักษะ (Skill)	เพื่อช่วยให้กลุ่มสังคมและแต่ละบุคคลมีความสามารถในการชี้บ่งและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม
เจตคติ (Attitude)	เพื่อช่วยให้กลุ่มสังคมและแต่ละบุคคลรู้คุณค่า มีความรู้สึกห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกระตุ้นให้เข้าร่วมทำกิจกรรมที่จะป้องกันและทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น
การมีส่วนร่วม (Participation)	เพื่อช่วยให้กลุ่มสังคมและแต่ละบุคคลมีโอกาสเข้าไปร่วมทำกิจกรรมในทุกระดับเพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

แนวคิดและหลักการของสิ่งแวดล้อมศึกษา

แนวคิดและหลักการจากการประชุมที่เมืองเบลเกรดและทบิลีซี เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษามีดังนี้

	แนวคิด	หลักการ
การประชุมที่เมืองเบลเกรด	<p>สิ่งแวดล้อมศึกษา...</p> <ul style="list-style-type: none"> • ควรครอบคลุมทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและที่มนุษย์ทำขึ้น • ควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต และจัดให้มีทั้งในและนอกระบบโรงเรียน • ควรนำเข้าไปจัดไว้ในหลาย ๆ วิชา • ควรเน้นการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม • ควรจัดให้มีการสำรวจประเด็นปัญหาที่สำคัญเป็นปัญหาหลัก โดยศึกษาจากภาพรวมของโลก ขณะเดียวกันให้สนใจประเด็นขัดแย้งเรื่องสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันในภูมิภาคต่าง ๆ ด้วย • ควรมุ่งเน้นที่สถานการณ์สิ่งแวดล้อมทั้งปัจจุบันและอนาคต • ควรให้มีการสำรวจหรือศึกษาถึงเรื่องการพัฒนา การเติบโตของสิ่งแวดล้อมในทุกแง่มุม • ควรส่งเสริมทางด้านคุณค่า และความจำเป็นของท้องถิ่น ของชาติ และความร่วมมือระหว่างชาติ ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม 	<p>การจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาให้ประสบผลดี ควรยึดหลักดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> • สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อชีวิต เนื่องจากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์และมนุษย์เป็นผู้ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ดังนั้น สิ่งแวดล้อมศึกษาจึงจำเป็นต้องมีชีวิตและทุกคนจะต้องศึกษา • สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการศึกษาตลอดชีวิต การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมจะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อมนุษย์ และปัญหาของสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นตลอดเวลา ดังนั้นข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องที่ประชาชนจะต้องได้รับอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต • สิ่งแวดล้อมศึกษาเป็นการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นทั่วโลกและมีผลกระทบต่อทุกประเทศ ดังนั้นจึงต้องร่วมกันแก้ปัญหาด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาตั้งแต่ระดับชุมชน ประเทศ และโลก • สิ่งแวดล้อมศึกษาจะต้องจัดให้เรียนรู้ทั้งสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต การให้ความรู้เรื่องของสิ่งแวดล้อมจะต้องศึกษาปัญหาปัจจุบันและสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต

	แนวคิด	หลักการ
<p>การประชุมที่เมืองทบิลีซี</p>	<p>สิ่งแวดล้อมศึกษา....</p> <ul style="list-style-type: none"> เป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งควรเน้นปัญหาเป็นศูนย์กลาง และให้มีลักษณะเป็นวิชาที่จัดไว้ในหลายวิชา ควรมีจุดประสงค์ในการสร้างค่านิยมให้ประชาชนได้ตระหนักและห่วงใยในความอยู่รอดของสรรพสิ่งทั้งหลาย ควรให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในการป้องกันและแก้ปัญหาทั้งปัจจุบันและอนาคต ควรช่วยให้เกิดความเข้าใจและซาบซึ้งเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และจัดให้สำหรับคนทุกระดับให้มีความรับผิดชอบและมีการลงมือปฏิบัติจริงจังอย่างมีประสิทธิภาพ ให้รู้จักตัดสินใจในเรื่องคุณภาพของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้ การศึกษาควรจะได้มีบทบาทในการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลในเรื่องของวิธีการพัฒนาโดยมิให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมให้ประชาชนใช้ชีวิตที่สงบ มีความสุขกับสิ่งแวดล้อมที่ดี ควรช่วยให้ประชาชนมีจิตสำนึกในเรื่องของเศรษฐกิจ การเมือง การพึ่งพาอาศัยกันของสรรพสิ่งในระบบนิเวศของโลกปัจจุบัน ให้ตระหนักว่าการตัดสินใจและพฤติกรรมต่าง ๆ ของประชากรโลกนั้นมีผลกระทบต่อถึงกันทุกประเทศทั่วโลก ในกรณีนี้ การศึกษาจะมีบทบาทที่สำคัญมากในการพัฒนาความรู้สึกในความรับผิดชอบต่อร่วมกันระหว่างประเทศและภูมิภาค โดยจะต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมมนุษย์ในทุกๆระดับ 	<p>การจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาให้ประสบผลดีควรยึดหลักดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> สิ่งแวดล้อมศึกษาต้องมุ่งสร้างจริยธรรม สิ่งแวดล้อม ประชาชนทุกคนจะต้องสร้างคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อม ไม่สร้างปัญหาให้กับสิ่งแวดล้อม เพื่อชีวิตจะได้มีแต่ความสุข การนำสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าสู่ประชาชนต้องให้ทั้งระบบ เพราะสิ่งต่างๆ ในโลกมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทุกอย่างดำรงอยู่อย่างมีระบบและการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศ จะช่วยให้ผู้เรียนคิดทั้งระบบได้ สิ่งแวดล้อมศึกษาจะต้องจัดในเชิงบูรณาการ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลายสาขาวิชาผสมผสานกันโดยมีวิชานิเวศวิทยาเป็นพื้นฐาน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้หลายวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ คณิตศาสตร์ เป็นต้น และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมควรจัดไว้ในหลาย ๆ วิชา ในทางกลับกันควรนำความรู้ในวิชาต่างๆ เข้ามาศึกษาปัญหาและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย การเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมตามกระบวนการของสิ่งแวดล้อมศึกษาจะต้องจัดให้มีการร่วมลงมือปฏิบัติกิจกรรมในการป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อผู้เรียนจะได้ฝึกตัดสินใจ ฝึกแก้ปัญหาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สิ่งแวดล้อมศึกษามุ่งพัฒนาความตระหนัก เจตคติ ค่านิยมและจริยธรรม ดังนั้นกิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายด้วย สิ่งแวดล้อมศึกษาจะต้องเน้นกระบวนการแก้ปัญหา จึงควรเสนอการเรียนการสอนด้วยประเด็นปัญหาและฝึกแก้ปัญหา